

הכנסת השביעית
מושב רביעי

פרוטוקול מס' 213

ישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום ב', ב' בתמוז תשל"ג - 2.7.1973
בשעה 11.00 לפה"צ.

נ כ ח ו:

חברי הוועדה: א. רימלט - היו"ר
נ. אליעד
ח. גרוסמן
ס. בן-פורת
ס. ידיד
א. כץ
ש. לזין
ס.צ. נריה
ס. פרוש
א. רזיאל-נאור

מוזמנים: מ. ביבי (לסעיף ב')
א. שמואלי - משנה למנכ"ל, משרד החינוך
י. שרלין - מנהל היחידה לטיפול בתלמיד, משרד החינוך

ד"ר מ. ליסק
גב' ג. גסים - משרד החינוך

גב' ר. פינק - מרכזת מידע בכנסת

מזכירת הוועדה: ד. פלר

רשמה: ל. צ'סנר

סדר-היום: (א) שאילתות ותשובות במקרי סביעה של תלמידים בזמן שיעורי שחייה

(ב) הצורך בהקמת פנימיות לילדים מטשפחות מצוקה - הצעה לסדר-היום במליאת הכנסת של חה"כ מ. ביבי

(ג) שאילתות

פותח את הישיבה.

היו"ר א. רימלט:

חה"כ רזיאל-נאור העלתה כאן שאילתה בענין אסונות הטביעה של תלמידים בשעורי שחייה ובטיול. נשמע היום אינפורמציה לגבי המטיבות, מה סמכויות הוועדה שמינה שה חינוך והתרבות, כדי לבדוק אם שומרים על הכללים והנוהלים, וכו' מפי מר שרלין.

מ. ידיד:

ראש הממשלה הודיעה מעל במת הכנסת שדו"ח הוועדה על הנוער במצוקה כבר פורסם ברבים, אבל משום מה הוא לא הגיע לחברי הכנסת. אני מבקש לדאוג לכך שחברי ועדת החינוך והתרבות יקבלו את הדו"ח, אשר מתייחס בוודאי גם לבעיות הקשורות בחינוך. (ח. גרוסמן: גם חברי ועדת השרותים הציבוריים לא קיבלו את הדו"ח הזה).

היו"ר א. רימלט:

אני מבקש געת ובעונה אחת לכתוב שני מכתבים למשרד ראש הממשלה, ולבקש לשלוח את הדו"ח לחברי ועדת החינוך והתרבות וועדת השרותים הציבוריים.

י. שרלין:

מדיווחים קצרים שקיבלנו עד היום ידוע לנו ששני מקרי הטביעה נמצאים עדיין בתהליך בדיקה. משרד החינוך הקים ועדות בירור על מנת לבחון כל מה שקרה באותן המטיבות.

לגבי מקרה הטביעה בברכת המשושים בגולן ידוע לנו, שילדה אחת ניגשה למקום שאסור היה לגשת ומעדה, ותוך כדי מעידתה נאחזה באדם מבוגר שהשתחרר ממנה, ואז היא תפסה ילד שני שגם הוא השתחרר ממנה וכאשר היא התדרדרה וילד אחד שמע את צעקותיה הוא תפס אותה והיא משכה אותו פנימה לתוך הבריכה, וכנראה שאז חסר היה לו אויר והוא טבע.

היו"ר א. רימלט:

בבריכה זה ישנו מציל?

י. שרלין:

זו אינה בריכת שחייה ואין שם מציל.

לגבי המקרה בכפר-סבא עוד לא קיבלנו את הדו"ח של הוועדה, ובשלב זה הדברים עוד לא ברורים. זה היה שיעור אחרון במסגרת 12 השעורים שהתלמידים מקבלים בהוראת שחייה בכתות י"ג. הילדים היו בבריכה והמדריך טוען שכל התלמידים יצאו יחד אתו למקום ששם הם צריכים להתקלח ולהחליף בגדים, ולאחר מכן הילד הזה נעלם. המדריך טוען שהוא ראה את הילד בלתיחיה וכנראה שהוא חזר לבריכה. אף אחד לא ראה את הילד נכנס למים ואף אחד אינו יודע מה קרה ברגעים האחרונים. ילד אחר שהיה בבריכה שלא בתוקף לימודי השחייה צלל בתוך המים וראה את הגופה. הוא עלה חזרה והודיע למציל על הגופה. המציל נכנס לבריכה והוציא את הגופה.

ביקשתי שלושה אנשים לצאת למקום ולבדוק את המטיבות: המפקח המרכז על הוראת המקצוע; המפקח המקומי ומפקח מטעם משרד החינוך. אלה הידיעות שיש ברגע בידינו. לאור זה מגיבו ועדת בירור שמורכבת מנציג המחלקה לחינוך, מפקח ואיש ציבור שבודקת את הנושא על-ידי עדויות.

היו"ר א. רימלט:

האם בוועדה יש נציג הציבור שמייצג את ההורים, או רק מפקח משרד החינוך בירושלים?

י. שרלין:

איש הציבור הוא הממונה על מחלקת החינוך במקום. זו אינה ועדת חקירה, אלא ועדה של משרד החינוך. רק המשטרה יכולה להקים ועדת חקירה. ועדת בירור של משרד החינוך אינה מחייבת, אבל היא יכולה לבחון כל נושא מכל האספקטים תוך שבועיים מיום המקרה.

א. רזיאל-נאור:

אני מבקשת לדעת אם יש כבר עכשיו מושג למשרד החינוך על מצב הבריכות בכללן בכל המקומות שבהם תלמידים שחיה? מה מספר המדריכים והמצילים בכל המקומות האלה?

א. רזיאל-נאור:

מלבד מקרה המוות בטיוול היו בעונה זו שני מקרי טביעה תוך שעורי השחייה. מאז המקרה הראשון חלפו 3 - 4 שבועות ועוד לא שמענו מה המימצאים. עכשיו מחכים שיעברו שבועיים מהמקרה השני. האם משרד החינוך אינו חושב שצריך להקים ועדת חקירה ולא רק ועדת בדיקה? אם הממשלה צריכה לעשות זאת על משרד החינוך לפנות לממשלה ולבקש להקים ועדת חקירה. כנראה שהבדיקות אינן נותנות את התוצאות החשובות כדי להפיק לקחים. זה מקרה חסור של אובדן חיי תלמידים תוך כדי שעורי שחייה. לפי מה שהיה בעתונות התמונה היא שונה לגמרי, שלא ספרו את הילדים ולא ראו את הילד הזה במלתחות. מה הן ההוראות ומה המעקב אחרי ביצוע ההוראות?

הי"ר א. רימלט:

מה הן ההוראות הקבועות בטיוולים או בשעורי שחייה? האם יש איסור לילדים להתרחץ במקומות שאינם מיועדים לרחצה ציבורית ולכן אין שם מציליים? האם בכל מקרה דואגים למלווה שהוא שחיין מוסחה שיכול לפעול במקרה הצורך? האם אין רשימה של מקומות רחצה שבהם יש הרבה מאד מערבולות ושיפועים ומוטב לא להביא ילדים לשם?

האם לאחר המקרה הראשון היתה ועדת בירור שהסיקה מסקנות, לא רק לגבי מה שצריך לעשות להבא, אלא אם לא היה מחול או רשלנות בפילוי התפקיד מצד המדריך או המלווה?

לגבי המקרה בכפר-סבא - היכן משחררים את הילדים מחדר המלחחה או שיוצאים עם כל הילדים במאורגן משטח הבריכה והמלתחות? האם המורה האחראי אחרי ביקור באתר או רחצה בבריכה אינו עושה מיפקד של הילדים על-ידי ספירה או קריאת השמות כדי לבדוק אם לא חסר מישהו? אם להסתמך על מה שהיה בעתונות אני דואה במקרה האחרון שחדלים חמורים ואייתי רוצה שתהיה מודעות ביחס לזה.

ב. ירד:

האם שעורי השחייה מתקיימים בכריכות שהן ציבוריות כלליות או שיש הסדר עם בעלי הבריכות שבעת שעורי השחייה לתלמידים אין כניסה למבוגרים או לקהל אחר על-מנת לקיים מעקב אחרי התלמידים?

ג. אליעד:

האם העניין הועבר למשטרה והאם היא חוקרת?

ד. שרלין:

תמיד וגם במקרים אלה.

ה. אליעד:

איני רוצה עוד להביע את דעתי והרגשתי מפני שישנה ועדת בירור, ולדעתי זו בעיה חמורה מדי כדי שנסתפק בדיווח הזה שיש לנו עד כה. דבר זה מחייב שהדרג הגבוה ביותר של משרד החינוך יהיה כאן. יש מספיק מקרים שילדים נפגעים בצורה זו או אחרת. המדריך טוען שהילד יצא מהבריכה יחד עם כולם וחזר לשם לבדו והוועדה בודקת טענה זו. השאלה היא האם הילדים נמצאים במסגרת של אחריות מספקת כאשר הולכים אתם לבריכות.

אני מבקש את יו"ר הוועדה לזמן לדיון בנושא זה את הדרג הבכיר במשרד החינוך, ואני מתכוון לשר החינוך והתרבות, כדי שנדע מה המצב בנושא כאוב זה.

הי"ר א. רימלט:

אני מציע שנבקש משר החינוך והתרבות שני דברים: א) מימצאי ועדת הבירור; ב) דיון בנושא זה בהשתתפותו. יושב אתנו כאן דרג בכיר, המשנה למנכ"ל, אבל כדי שנוכל לדון בנושא עלינו לדעת מה המימצאים, מה התברר ולגבי מה בשאר מימני שאלה. יש הרבה דברים שישארו במימני שאלה ואלה הדברים החמורים ביותר, ולא באשמת הוועדות אלא באשמת העדים. היום אין מה לדון במקרה החסור ביותר, לא רק מפני שזה מקרה שלישי, אבל לפי הנתונים - ואיני רוצה להכנס לפרטים נטרם התבררו בוועדת הבירור - יש מימנים חיצוניים של רשלנות והזנחה וזה מדאיג יותר מכל דבר אחר.

י. שרלין:

אני מבין את החרדה של חברי הכנסת, ואולי כדאי שאני אדחיק את הדברים כדי שיהיו יותר ברורים.

נושא הבטיחות הוא אחד הנושאים שהמשרד מקדיש להם הרבה מאמצים ויזומה בכל הפעולות שהן בתחום בית-הספר ומחוצה לו. יש מערכת הנחיות והוראות ברורות מאד ביחס לטיולים. ההוראות מתחילות מרגע היציאה, קובעות מסלולים וסדר ההליכה ועקרונות שיש לשמור עליהם בכל טיול. בטיולים מטפל איש המוסד לבטיחות, שהוא איש הצוות שלנו, וכל מספר טיולים אנחנו קובעים לעצמנו טיול מסויים במסלול בעייתי שאליו מתלווה איש הבטיחות כדי לבדוק אם שומרים על ההוראות בקפדנות ואם הן הובאו לידיעת המורים המלווים את הטיול.

ש. לוי:

כל טיול מטעם כל בית-ספר מלווה על-ידי איש בטיחות?

י. שרלין:

לא, בכל מספר טיולים מתוך 15 הטיולים שיש להם מסלולים קשים אנחנו שולחים איש בטיחות כדי לבחון איך מבצעים את הכללים במציאות בשדה. יש מחלקה לטיפול בטיולי שעוסקת בכך מבחינה חינוכית לא פחות מאשר מבחינת הבטיחות.

אין רשות בטיול להתרחץ בכל מקום ובכל גיל, אלא אם מדאש נקבע שיגיע לבריכה שבה יש מציל ומלכתחילה נקבעו כל הסדרים הקשורים בשחייה בטוחה.

אלה הדברים שרציתי להוסיף לגבי הפעולות המעשיות

שאנחנו עושים.

לגבי שעורי שחייה - שעורי השחייה מתקיימים בבתות ה' של בתי-הספר היסודיים. לפני זה קיימנו את שעורי השחייה בכתה ז', אבל הורדנו את הגיל כדי להגדיל את מספר הגילים שמקשרים אותם לשחייה. לצורך זה קובעים שני סוגי בריכות: בריכות מיוחדות שנועדו אך ורק לשעורי שחייה. יש אזורים ששם יש בריכות בהן מתרחצים אך ורק הילדים הבאים ללמוד שחייה; למשל, הפארק ברמת-גן; בריכות שחייה שהוקמו בכמה מוסדות חינוך ברמלה ובלוד ובדומה. בריכות ציבוריות - כאן קבענו כמה כללים: א) שעורי השחייה נערכים אך ורק בשטח של הבריכה הפנויה מקהל אחר. מקצים מראש חלק בבריכה שמיועד לתלמידי שחייה; ב) נוסף למורים שמתלווים לתלמידים ושוחים במקום באים מדריכים מיוחדים לשחייה, ועל כל שלוש קבוצות יש מציל מיוחד שישנו במקום או ששוכרים את המציל לצורך זה, או שקובעים הסדר שכל משך שעורי השחייה בבריכה המציל עומד ליד התלמידים.

לגבי השעור עצמו - יש כאן שתי מערכות של הנחיות שמבוצעות לא רק בתיאוריה אלא גם בשטח. הייתי אחראי ישיר לנושא זה וביקרתי בעשרות בריכות בארץ, יש הוראה לספור את הילדים בתחילת השעור ובסוף השעור, וזה כתוב בהוראות המנכ"ל. העתונאי שכתב בעניין זה עשה שרות דב לנושא זה, כי הוא אמר שהילד יצא מאוחר מהבריכה. ההוראות הן כל-כך ברורות שאין מקום לטעות. זה עניין של עשרות אלפי ילדים ואלפי מדריכים.

מתוך מעקב אחרי העבודה בשטח זה אני יכול לומר שלא רק שאין לדבר על רשלנות, אלא יש לדבר על פעולה חינוכית ובטיחותית ברמה גבוהה.

אף אחד מאתנו אינו יודע מה קרה במקרה זה, גם לא העתונאי. ועדות הבירור שמנינו הן ועדות בעלות משקל גם משום שמשתתפים בהן נציגי ציבור, נציג מחלקת החינוך המקומית וגם נציגי משרד החינוך. ועדות אלה עובדות ימים כלילות כדי להגיע לכל האפשרויות האוטנטיות הקשורות בנושא. הן אינן מקלות על עצמן, מבקרות במקום, שומעים עדים ועדויות של כל מי שהיה בקרבת מקום. סיכומי הוועדות האלה מובאות למשרד הראשי וכאשר הוא קובע רשלנות נעשית פעולה נגד אלה שהיו אחראים. כאשר נקבע שהיו סטיות ננקטות פעולות נגד אלה שסטו מההוראות.

אני בכל-זאת לא שקט כאשר אופרים שיש פית. בטיחות גבוהה ותוך זמן קצר טבעו שני ילדים.

ג. אליעד:

זה מדאיג מאד.

שמענו שני דברים: א) שההוראות הן מפורטות וקדפניות. ב) לפי נסיונו של מר שרלין ההוראות מבררת אם ההוראות בוצעו במלואן במקרים אלה

היו"ר א. רימלט:

מבוצעות למעשה. הוועדה בהם קרה האסון.

היו מקרים שהורים פיקחו על ילדיהם ותוך כדי רחיצה הם טבעו לעיני הוריהם.

א. שמואלי:

אינך יכול לומר שההורים הם במסגרת הנושא של בטיחות גבוהה.

ג. אליעד:

הורים זה ענין אחר, אל נערבב אסון באסון. לאור המימצאים של ועדות הבירור נבקש לקיים דיון בנושא בהשתתפות שר החינוך והתרבות.

היו"ר א. רימלט:

שמענו על מקרה הטביעה בברכת הפשושים והמקרה בכפר-סבא, לא שמענו פרטים על המקרה בחולון.

א. רזיאל-נאור:

מהמימצאים שיש עד עכשיו מסתבר שהילד לא בלע מים, כלומר, שהוא פת מחניקה. היה הרבה פזון בפיו ולכן מתקשים בבירור הדברים עד תופם. ישנן כמה אפשרויות: יכול להיות שהוא אכל לפני כניסתו למים, דבר שהוא אסור, וקרה מה שקרה. האסון קרה לפני שהוא התחיל לשחות במים. ראו שהוא מפסיק לפעול ושוקע. כנראה שקרה לו משהו ועורכים עכשיו בדיקה פתלוגית כדי לבחון מה היה. עוד אין לנו סיכופים סופיים במקרה זה. זה היה מקרה מסוג זה, כי הילד טבע במים רדודים בעומק של 80 ס"מ, ולא מובן איך זה קרה. אני מקווה שנדע יותר לאחר שהוועדה תגיש את מימצאיה.

י. שרלין:

ב) הצורך בהקמת פנימיות לילדים ממשפחות במצוקה

העליתי את הנושא הזה כהצעה לסדר-היום במליאת הכנסת, כי אני חושב שבעיית הפנימיות לילדים

ט. ביבי:

ממשפחות במצוקה נעשית דחופה יותר מיום ליום, לא רק לגבי ילדים שלאחר פעשה יש להכניס אותם לפנימיות, אלא אני סבור שיש מלכתחילה להוציא ילדים ממשפחות במצוקה ולהכניס אותם לפנימיות. אני יודע שקיימת תיאוריה, כי המקום הכי טוב לילד הוא במסגרת הבית וההורים. איני גורס כך במקרים שחיי המשפחה אינם תקינים או שהיחסים מעורערים, ויש להוציא את הילדים בעוד מועד כדי שלא יהיה צורך לספל בהם אחר-כך במוסדות לעבריינים צעירים. הדברים אפורים גם לגבי ילדים שהמצב הכלכלי של המשפחה הוא טוב, אבל המשפחה הרוסה. גם ילדים אלה לדעתי הם במצוקה נפשית, רוחנית וחברתית ויש להוציא אותם למסגרת של פנימיות.

עד כמה שידוע לי מספר המתדפקים על דלתות הפנימיות הוא גדול יותר מכפי שהפנימיות לנערים מעל לגיל 14 מסוגלות לקלוט. אני מדבר על פנימיות חקלאיות ופקצועיות בעיקר, שאין לי כל ספק שהורים רבים מעוניינים להעביר אליהן את ילדיהם.

ברצוני להפנות את שימת-לב הוועדה לשני מספרים כדי להבליט את הפער בין השלילה לבין החיוב בדרך הטיפול בילדים ונוער מעל לגיל 14 במשפחות הרוסות. במקרים רבים הילדים פועדים להליכה לפוסדות לעבריינים או לבתי-כלא באם לא יהיה טיפול מוקדם בהם. לפי המספרים שבידי - וזה מלפני חודש - ההוצאה לילד בפנימיה היא כ-500 ל"י לחודש, כלומר, 6000 ל"י לשנה; החזקת אסיר בבית-כלא עולה למדינה כ-700 ל"י לחודש. זה מספר שקיבלתי מנציג שרותי בתי-הסוהר. אם עינינו תהיינה פקוחות ונשכיל בעוד מעט להוציא עד כמה שאפשר פמוקדי המישקעים של החברה ילדים בגיל שמעל 14, גם כדי להקל על המשפחה אבדולה בטיפול ב-8 או 10 ילדים, אנחנו יכולים להציל רבים מלהתדרדר לשולי החברה, על-ידי הפנייתם לפסלול חינוכי תקין. החברה תשלם בעתיד הרבה פחות מכפי שהיא פשלמת היום להחזקת אסיר בבית-סוהר, אם נקח בחשבון את האוצאה העצומה מצד המשטרה, מערכות המשפט ואבדן ימי עבודה של העוסקים בכך.

מ. ביבי :

אנחנו חייבים לעשות את הכל כדי שבעיית הפשיעה בחברה שלנו תהיה פנימלית. אנחנו יודעים שהמצוקה של בני הנוער בהכרח תגדיל את הפשיעה והמאבק בה יהיה קשה יותר בתנאים הקיימים אם לא נקצה אתה כספים הדרושים להקמת פנימיות נוספות. זוהי אחת הדרכים כדי להקל על הנוער במצוקה.

אני יודע שהקמת פנימיה זה ענין מסובך, כי יש צורך במנהלים, בצוות מדריכים ומחנכים - ואני ער לזה - אבל באיזה שהוא שלב צריך להתחיל בזה, כדי שהמיון בננוער העובדין יהיה פחות מסובך אחר-כך. לא נשאר לנו הרבה זמן ללמוד את הנושא בהיסקו הוחב יותר, אבל לדעתי רצות החינוך והתרבות צריכה להביע את דעתה בנושא זה, כדי שושויות המדינה ובעיקר משרד החינוך ישנה משאבים נכונים כדי לבצע שלב אחר שלב את האפשרויות של הקמת פנימיות לילדים בכל הגילים בהתאם לצרכי החברה.

הינ"ר א. רימלט :
נרצוני להפנות את תשומת לב חברי הוועדה לסקר של פרופ' יונה רוזנפלד על מערכת החינוך הפנימית לבני נוער החיים מחוץ למשפחתם, זה מתוך דו"ח הוועדה שמונתה על-ידי ראש הממשלה לבדיקת מצב הנוער במצוקה. על-כך יהיה לנו דיון בישיבה הבאה.

א. שמואלי :
תשרובתי היום תהיה מרגבלת וחלקית, ואני אבקש להשתתף בישיבה בה תשמע הוועדה את טקירתו של ד"ר רוזנפלד, על-מנת שאוכל להגיב ביהודי הוחבה לאחד שאשבע את דברי החברים.

קראתי את דברי הה"ב ביפס בפליסאת הנכנסת ואת תשובת שר החינוך והתרבות, ועלי לומר שמדינת-ישראל היום בהיקף אוכלוסייתה כפי שהיא, היא עומדת בראש המדינות בעולם במספר הילדים בגילים 12 עד 18 שנמצאים בפנימיות. בגיל החינוך העל-יסודי אנחנו שולחים מעל לרבע של התלמידים לפנימיות.

בישיבה קודמת תארתי בהרחבה את מצב הפנימיות לילדים נזקקים בעלי כושר לימודי מעולה (א. ע. : המחוננים) - אינני גורס את המונח הזה, הכוונה לילדים מוכשרים שהמשרד חונן אותם - ציינתי שבפסח 4 השנים הקרובות אנחנו מתכוונים להנפיל את מספר התלמידים שאנחנו קולטים בפנימיות האלה. על-מנת לא להגרות עלי לציון שמדובר במספרים קטנים מאלה שח"כ ביבי דן בהם. בפנימיות היום 1500 תלמידים בעלי כשרונות ואנחנו מתכוונים לקלוט עד 3000 תלמידים. במפעל הפנימיות הדתיות כולל ישיבות יש בערך 50,000 תלמידים; זה שלישי מכלל התלמידים בחינוך העל-יסודי; זה כולל גם ילדים בבתות ז"ר-ח". זהו מספר עצום. זה מפעל יקר מאד, ובנוסף להיותו מפעל יקר צריך לחשוב במזון גאוני יותר פדויסק על התיאוריות בדבר ביתוק הילדים מהבית.

שמעתי את דברי חברי הכנסת שהיתה בהם נימה היתולית ביחס להגדרה זו או אחרת של עובדת סוציאלית זו או אחרת. הדברים עוד לא בדורים לחלוטין. יכול להיות שהמצאנות של העדר פנימיות היא מציאות שח"כ ביבי רוצה לשנות אותה. התפישה הפסיכולוגית הסוציאלית טרענת שלפעמים טוב ביה קשה מפנימיה נוחה. מפנימה זו גם ההחלטה בנושא של הגדלה והרחבה עוד יותר גדולה ממה שנעשה בשנים האחרונות צריכה ליצור מבחינת השאלה: באיזה מקום מגיעים לדוויסיה מסוימת של מספר התלמידים בפנימיות.

מ. ביבי :
מה הקושי: בדיוק הצורך בפנימיות או האפשרות הכספית של משרד החינוך לעמוד בזה?

א. שמואלי :
הצורך שהילד יתחנך במקום האידיאלי מבחינתו צריך לעמוד לנגד עינינו. אין ספק שאנחנו צריכים לשקול גם את הדבר השני. אני אישית עוסק ברובע בהקמתן של עוד 6 פנימיות, ואני יודע מה המשמעות הכספית, התכנונית וכל מה שקשור בדברים שהעליתי בישיבה הקודמת לגבי מסגרת הפנימיות.

הינ"ר א. רימלט :
בישיבה הקודמת דיברת על פנימיות לילדים מחוננים.

א. שמואלי :
אני רוצה להשתמש במונח הזה, הילדים אינם מחוננים; אלה ילדים נזקקים מעוני טיפוח שיש להם כושר קצת יותר טוב מאשר לאחרים. יש למשרד החינוך תכנית לטיפוח ילדים מחוננים,

א. שמואלי:

והוא משתמש במונח הזה באופן גלוי. הילדים שאני דן בהם הם ילדים
נזקקים טעוני טיפוח ומעטים ביניהם הילדים הפחוננים בפיוחד. זה דבר
מוגדר פחות או יותר.

אני יכול בשלב זה להגיד שפספר הילדים בפנימיות האלה
הוא לאין ערוך גדול יותר מאשר בפנימיה אחרת.

פ. פרוש: אתה אומר שיש 50,000 תלמידים מגיל 12, כמה
שאלה מגיל 15?

א. שמואלי: בערך 40,000 תלמידים ישנם בפנימיות, חלקם
בפנימיות מקצועיות קדם-צבאיות. כאשר דיברתי
על פנימיות עיוניות זה לרבות הישיבות התיכוניות שבפיקוחו של משרד
החינוך. (הי"ר א. רימלט: כולל פנימיות בקיבוצים?) כולל פנימיות
בקיבוצים לילדים מהחוץ, לא לילדי הקיבוצים.

אנחנו נמצאים בפשא-ומתן עם עליית הנוער לגבי
קליטת ילדים.

ח. גרוסמן: המספרים שנתת אינם כוללים את עליית הנוער?

א. שמואלי: זה כולל תלמידים במסגרת בתי הספר המקצועיים.
מספר הילדים בעליית הנוער אינו גדול כל-כך
היום.

הי"ר א. רימלט: בגיל חובה בפנימיות העיוניות האחריות היא של
משרד החינוך, ובפנימיות חקלאיות ומקצועיות יש
גם אחריות של משרד העבודה, האם יש גם גורמים אחרים, לפשל, משרד הסעד?

א. שמואלי: יש פנימיות לילדים מופרעים שמשרד החינוך אחראי
לכיסוי דפי הלימוד וכלכלת התלמידים היא על משרד
הסעד. המנהלים הם מטעם משרד הסעד והפורים מטעם משרד החינוך.

ש. לוי: נראה לי שהשאלה היא יותר חינוכית-עקרונית מאשר
שאלה לפתרון מעשי. בעקבות המספרים ששפענו גם
מפי חה"כ ביני על 40,000 חניכים בפנימיות....

פ. ביבי: אני טוען שיש צורך בפנימיות גם לילדים בגיל
נמוך יותר.

ש. לוי: לדעת חה"כ ביבי הפתרון הרצוי לבעיית חינוכם של
בני נעורים היא הפנימיה. (פ. ביבי: לא בדיוק כך).

הי"ר א. רימלט: הוא אמר את ההיפך, שאינו מתעלם מהעובדה שהמקום
הטבעי לילדים הוא חינוך במשפחה; הוא מדבר על
מקרים שבהם המשפחה פאיזו שהיא סיבה אינה מסוגלת לתת חינוך חיוני,
בעיקר משפחות שבהן מספר הילדים אינו מועט.

ש. לוי: האם יש לנו נתונים בכמה מדובר? אני פציע שנקיים
דיון אחרי שנקבל אינפורמציה כל צדדית. אם הבעיה
נובעת רק במספר מקרים או מספר משפחות, אני בעד זה שנקבל החלטה חיונית
ונטליץ. אם יתברר שהבעיה יותר מקיפה זה מחייב דיון מסוג אחר לגמרי.

הי"ר א. רימלט: קבענו שתי ישיבות לדיון בסוגיה זו. בישיבה
הבאה יהיו אתנו ד"ר רוזנפלד ופר עדיאל, ואחרי
דיון אתם נסכם לעצמנו את הנושא.

פ. בן-פורת: עוד לפני 7 שנים העליתי את הנושא כהצעה לסדר-
היום של הכנסת, והיתה התלבטות באותה שאלה אם כדאי
לנתק את הילד מהמשפחה. אז עמדה השאלה אם להעביר ילדים לפנימיות בהתיישובות
העובדת. השר ארן ז"ל היה מוכן לנסיון כזה אם יוכח שבחסינה חברתית
ופדגוגית כדאי ורצוי הדבר. זו נקודה חשובה ביותר. צודק חה"כ לוי,
זו אינה שאלה של כסף בלבד, כדאי לדון אם מבחינה חברתית ופדגוגית
רצוי מיושנו וביצועו של דבר זה.

מ. בן-פורת:

האם יש צורך איזה מחקר שנערך כמעקב אחרי הילדים האלה שהיו בפנימיות, מה מצבם?

מ. ירדן: אני מסכים שנדרש בנושא אחרי שנקבל יותר פרטים. חשבתי שמואל יתייחס היום לנושא זה.

היו"ר א. ריפלט: הוא ביקש לשוב לנושא בישיבה הבאה לאחר איסוף הנתונים.

מ. ירדן: בדיוני בכל-זאת לעמוד על הצד הכספי. הורים שפשוחרים מסכר לימוד אם הם שולחים את הילד לפנימיה הם חייבים לשלם 2100-1800 ל"י. העליתי הצעה שיש שנים במסגרת הפנימיות אותם ההורים שפשוחרים מסכר לימוד מפני חוסר יכולת לשלם, ישקבע לגביהם שכר החזקה פדורג בהתאם למצב המשפחה.

אני סבור שבמסגרת הדיון בנושא הפנימיות יש מקום לדון גם בשאלה זו, כדי למצוא הסדר בפנימיות לגבי הורים שאינם מסוגלים לשלם. אני נתקל בבעיות כאלה וצריך למצוא להן פתרון. אולי זו ההזדמנות לדון בבעיה חשובה זו ולהביא המלצות מבני משרד החינוך.

מ. פרוש: אני מעריך מאד שאנחנו מקיימים דיון בנושא דעיני זה. אני מבקש בישיבה הקרובה לקבל יותר אינפורמציה על ההרכב של אותם 50,000 תלמידים שנמצאים בפנימיות; והאם יש למשרד החינוך ידיעות עד כמה הצליח המפעל הזה של הפנימיות במקומות שהן קיימות. איני מדבר על מקרים מסויימים של עליית הנוער, אלא על מקרים סוציאליים, או ילדים פחוזנים, או שארונים בגלל חיי משפחה מעורערים או תנאים סוציאליים העבירו את ילדיהם לפנימיות.

מ.צ. גרייה: ד"ר רוזנפלד בדיון שלו מעורר הקמת פנימיות, כי כנראה צרכנו לדעת שהפנימיות פקדנות את הנוער. שפענו שמואל שיהא עומק בהקמת עוד 6 פנימיות לילדים טעוני טיפוח, כי זו הדרך הטובה ביותר להוציא אותם ממסגרת המשפחה. קבלנו לא פעם על-כך שחלק ניכר מהישיבות התפוזרות והמקצועיות שלנו התלמידים בהם לא הוגדרו כמתרבים, ולא קיבלו את העזרה הדרושה, אם כי הצלחנו להביא אותם לידי תעודת בגרות. יש באן דבר מוזר, והעליתי זאת בדיון בכנסת, עד היום הפנימיות הדתיות אינן מקבלות עזרה ממשרד החינוך דרך מפעל הפיס. אנחנו מקבלים הלוואות לפיתוח כיתות, אבל לא מקבלים הלוואות לבנין פנימיות. אם רואים בחיוב רב את ענין הפנימיות, מדוע לא עוזרים לאלה שהקדימו את משרד החינוך והם מוכנים להכנס לפעולה זו?

דבר שני, פנינו כמה פעמים אל משרד החינוך וטענו, שאם משרד החינוך מקציב הקצבות נכבדות לענין החינוך המשלים, הדי במסגרת הפנימיות הדתיות הדגרים האלה בעשים בשעות אחה"צ על-ידי מוריכיים ומורים, וברור שמגיע לפנימיות אפשרות לקבל את חלקן מתוך ההקצבה לחינוך המשלים, כאילו היה זה מועדון נוער, מאחר שהפנימיה אינה שולחת את התלמידים הביתה אחרי השעה 5 אחה"צ. הפנימיות מתלבנות מאד באיזון תקציבן והן היו בעזרות מאד אילו תקציב המדריך היה נזקק על חשבון החינוך המשלים. אני פונה למו שמואל, שבמסגרת 6 הפנימיות החדשות המוקמות במסגרת משרד החינוך תחול קיצצת החינוך המשלים על כל הפנימיות הקיימות.

היו"ר א. ריפלט: אנחנו מתעלמים מהעובדה, שלא כל הפנימיות עומדות על רמה אופטימלית או אפילו על רמה הכרחית. הוועדה שטיפלה בחינוך הפנימיות במסגרת הוועדה שמינתה ראש המשלה לענין הנוער במצוקה עמדה על דבר אחד, שאננם אינו מפתיע, שקיים חוק של פיקוח על מעונות משנת 1969, והחוק הזה אינו מבוצע. אין פיקוח על הפנימיות. (מ.צ. גרייה: אצלנו היה מפקח מיוחד על הפנימיות מטעם משרד החינוך.) והפנימיות שלך הן אולי הפנימיות האחרונות שזקוקות לזה. ישנן פנימיות שהיו צריכות לקבל זאת והן עומדות בתור לפיקוח. יש פנימיות שהחינוך שנותנים בהן נותן אולי את ההיפך ממה שחה"כ ביבי רוצה להשיג. השאלה שנשאלת היא: כל עוד אין פיקוח ואין שיפור במצב הפנימיות הקיימות - וזה דבר דחוף ונחוץ - האם יש להקים פנימיות במספר רב? זו בעיה. פנימיות תהיינש, אבל תיקון לילד - ולפעמים צריך לשקם ילד - זה לא יתן.

היו"ר א. רימלט: הדברים משולבים. אני מסכים עם אלה האופרים, שהפרקם הטבעי לחינוך הילד הוא במסגרת המשפחה. לעתים שיקום המשפחה ועזרה למשפחה עוזרים יותר לילד, מאשר הדצאתו לפונד. אז החברה עשתה את שלה, אבל משאירים את המשפחה ברוכת הילד עם באותו מצב. יש לנו סטטיסטיקה פענימית של משפחות מרובות ילדים, אבל הוצאת ילד אחד או שנים לפונד משאירים את המשפחה בצוקמה. יותר יעיל ופעשי לעזור למשפחה עצמה, בפידה וחיי המשפחה אינם הרוסים, או שהאב ברח והשאיר את האם עם הילדים. קראתי את הסטטיסטיקה ביחס לכי"ח, שבתוך 35 משפחות היו 12 ילדים, וכרבות מהן האב ברח מהמשפחה ברוכת הילדים והשאיר את האשה עם הילדים.

הבעיה היא, אם יש משאבים, אולי צריך קודם-כל לטפל בפנימיות הקיימות ולשפר אותן, ואם נהיה ערוכים לקראת זה, רק אז להרחיב.

ח. גרוסמן: אני חושבת שבכנסנו לסוגיה שבמסגרת הזמן שעומד לרשותנו לא נוכל להגיע למסקנות. יש פה שני אספקטים משולבים: אספקט סוציאלי ואספקט פדגוגי או השכלתי, שאי-אפשר להפריד ביניהם. אני מפקפקת אם נוכל בישיבות הפועטות שעוד נשארו לנו לצלול לעומק הנושא הזה ולהגיע למסקנות. צריך לבחון את הבעיה מכל האספקטים. יש פנימיות שונות ופגוונות ואי-אפשר לדבר על סטנדרט אחד. אנחנו יודעים שבארץ הרבה ילדים נמצאים בפנימיות, ויחסית לאנגליה - שהיא הארץ הטיפוסית לחינוך פנימיתי - אנחנו בפצנ של 5 מול 3. אנחנו יודעים שאצלנו יש לזה סיבות נוספות שבאנגליה אינן קיימות: של חינוך קיבוצי, עליה וקליטה, לימוד בישיבות וכו' - תחומים שאינם אופייניים לאנגלים, אבל הם אופייניים ליהודים ולישראל. יש אספקט אחר של מוסדות פנימיתיים מטעמים סוציאליים. השאלה האם צריכה להיות כאן הפרדה או לא? האם במסגרת פונד אחד יכולים להיות ילדים שבאים מטעמים פדגוגיים, - מפני שפעם זה היה באופנה לשלוח ילדים לפונד חינוכי בקיבוץ - וילדים שבאים מטעמים סוציאליים. (היו"ר א. רימלט: היום זה באופנה אצל אלה שיש להם כסף והם רוצים להפטר מצער גידול בנים). זה אינו נושא חד-משפעי ולכן איני חושבת שאפשר לדון בו בצורה כזאת.

שאלה שמטרידה אותי: באיזו מידה משרד החינוך שותף במוסדות האלה מבחינת הפיקוח, התורנית תכניות לימודים, וגם פיקוח פדגוגי על מוסדות פנימיתיים שצמחו לאור הפצוקה הסוציאליית? לי יש הרגשה על יסוד טיפול בנושא זה, שיש קצר בענין זה, ומשרד החינוך אינו שותף כפי שהוא צריך להיות בטיפול במוסדות אלה מבקורת ראות פדגוגית. ישנם מוסדות כאלה שצמחו בגלל הרקע הסוציאלי של הילדים בעזרת משרד הסעד לטיפול בילדים קשים או ילדים מסתגלים, לא מפגרים. יש גם בעיה של פנימיות לילדים מפגרים, שלפי דעתי משרד החינוך צריך להיות שותף בהן והוא איננו. אני מדברת בעיקר על ילדים שנמצאים בפנימיה מתוך פצוקה סוציאליית. לפי הערכת משרד החינוך אינו גורם שווה ערך עם גורמים סוציאליים אחרים, ולדעתי הוא צריך להיות.

היו"ר א. רימלט: אמרת שלא נוכל לצלול לכל נבכי הפרובלמטיקה הזאת בשתי ישיבות, מה את מציעה? לצמצם את הנושא או להעביר אותו לדיון לוועדת החינוך בכנסת הבאה?

ח. גרוסמן: ייתכן שאנחנו יכולים להניח על שלחן הכנסת מסקנות אד-הוק ולומר שלא הספקנו לדון בנושא בכל היקפו.

היו"ר א. רימלט: אולי לקראת הישיבה הבאה חברי הוועדה יספיקו לקרוא את החומר ויגיעו למסקנות ביניים.

א. שמואלי: אני מצטער שח"כ נריה איננו בחדר, כי הוא אמר דבר שפגנו השתפע כאילו משרד החינוך אינו מעניק לישיבות של בני-עקיבא את העזרה שמגיעה להן. הם היו הראשונים להקים פנימיות-ישיבות והנה אינם מקבלים עזרה.

היו"ר א. רימלט: הוא דיבר רק בקשר לכך שאינם מקבלים עזרה דרך מפעל הפיס לבניית פנימיות, ומקבלים עזרה רק דרך תקציב הפיתוח.

יש לי תשובה פפורטת וארוכה והייתי רוצה להשפיע
אותה באוזני חה"כ זריה. הדברים כפי שהוא אמר

א. שמואלי :

אותם אינם מדוייקים.

אני מציע שתשיב על כל הדברים בישיבה הבאה.

היו"ר א. דימלט :

ג) שאלות

א. כץ :

שאלה שנוגעת לבחינות הבגרות האחרונות, שבהן היה
פבחן פנימי בתולדות עם ישראל בדורות האחרונים,
שצורך בימים האחרונים לבתי-ספר תיכוניים. ברצוני לדעת משרד החינוך
האם השאלות שהובא לפניו הוא פאוזן או זכון מבחינה פדגוגית, כאשר
התלמידים מתבקשים להביע דעה ובשאלה עצמה כבר נקבע כאילו שהמצב הנתון
הוא המצב שצריך להיות והתלמידים צריכים להצדיק אותו. שאלה אחת פנוסחת
כך: מה הם, לדעתך, הנימוקים העיקריים, המצדיקים את קיומם של שני רבנים
ראשיים בפדינת-ישראל? - השאלה אינה נותנת בכלל אפשרות לתלמיד לשלול
את המוסד של שני רבנים ראשיים. פיד לאחר פכן באה השאלה: מה הם, לדעתך,
הנימוקים העיקריים בעד ונגד ההפרדה של דת ומדינה בפדינת-ישראל? כאן
לפחות מבקשים להביע דעה בעד או נגד.

או דוגמה אחרת: "היסטוריון בן זמננו כותב: "את
המפנה הפכריע בפפעל התחיה הלאומית בארץ-ישראל חוללו אנשי העליה
השניה" - מה היו הרעיונות, המפעלים והאישים, המצדיקים לדעתך הערכה
היסטורית זאת? - אין כאן מקום לתלמיד להביע שאת המפנה הפכריע בתחיה
הלאומית חוללה העליה הראשונה. ההגשה היא בצורה של סטייטמנט שאינה פאפשרת
שלא לקבל את הקביעה.

אלה שאלות פכרונות ואני טהרהר ומערער אם זו הדרך
הנכונה להציג כך את השאלות.

היו"ר א. דימלט :

אילו אני הייתי פונסח הייתי מתחיל בשאלה הראשונה:
האם הקביעה נכונה, ואם כן, מה הנימוקים. אני חושב
שזה בגלל חוסר זמן של פכין השאלון.

א. שמואלי :

פכין השאלות נתבקש להכין זאת לפני 6 חדשים.

א. כץ :

עוד דוגמה בפדק העוסק במושגים ואישים, בקטע א'
נכללו 5 מושגים אישיים: משפט דרייפוס; דב בורוכוב;
ארגון הג'וינט; מבצע "נחשון"; "הפתרון הטופי"; ישום מושגים כלליים שהם
נחלת כל העם וכאן יש מושגים שהם נחלת סקטור של העם. בקטע ב' נכללו
המושגים: מפעל ארגון אמהות עובדות; ועדת התוקה, חוק ומשפט של הכנסת;
רשות שמורות הטבע; רשות הנמלים; המועצה להשכלה גבוהה. - האם המושגים
צריכים לבוא רק פסקטור אחד, כמו המושג: מפעל ארגון אמהות עובדות - או
פסקטורים כלליים? בכל קטע טופיע מושג שהוא סקטורלי. כל הכבוד לאיש
וכל הכבוד לפסגרת, אבל אם זו המגמה אני פוטל אותה.

פ.צ. זריה :

כאשר שר החינוך הודיע על חינוך עיוני ובאה על זה
תגובה די חריפה מצד חוגים דתיים, הסביר שר החינוך
שהכוונה לחינוך מבחינה אידיאולוגית של ריסון והתאפקות. והנה בחוברת
שפטרד החינוך הכין בנושא זה והיא נשלחה לבתי-הספר, מתעוררת השאלה של
חיי אישות לפני הנשואין, ומדובר שם שהכוונה לחברים קבועים. החוברת מזהירה
את המחנכים מלהביא את השאלה בצורה חד-משמעית לחניך, אלא להציג אפשרויות
שונות. זה הדבר שפפנו יגורנו, שפחנכים מסויימים בעלי דעות מתקדמות
ישפיעו דעותיהם בנושא זה. אני החשב שזה ענין חמור פאד.

היו"ר א. דימלט :

נשמע את התשובות בישיבה הבאה.